

Stephane Graff, alı_maları üzerine Fato_ Üstek'le sohbet ediyor

Londra 19 Kasım 2010

FU. Professore kimdir? Hangi alanda alı_ır?

SG. Professore benim son dönemde üretti_im serinin kahramanıdır. Professore dahi bir bilim adamı oldu_undan onu anlayabilen ki_ilerin sayısı sınırlıdır. Kendisi, evreni daha iyi anlamamıza olanak tanıyacak ilerlemeler üzerinde alı_maktadır.

FU. Professore İstanbul'da ne sergiliyor ?

SG. Professore İstanbul'da herhangi bir _ey sergilemiyor. Stephane Graff, Professore dizisinden bir seçki sergiliyor. Bu seçki, Professore'nin çe_itli deneylerinin belgeleri olan, alternatif yollarla üretilmi_ foto_rafları içeriyor.

FU. Foto_raflarda Professore'nin gerçekle_tirdi_i bir bulu_un ardından onu bilimsel olarak görünür kıldı_ını ve bir anlamda kendi bulu_larının tarihini yazdı_ına tanık oluyoruz.

SG. Do_rudur, geleneksel çılgın bilim adamını mizah çerçevesinde yorumlamak istedim. 50'li yıllarda deneyleri zaman zaman saçma olarak nitelendirilen gerçek bilim adamlarının foto_raflarını inceledim. Professore,'nin deneyleri genellikle saçma sapan ve insanların kar_ı çıktı_ı deneylerdir. Ki, Einstein hayal etmenin bilgi üretmekten daha önemli oldu_unu söylemi_tir. Bazı bulu_lar deneme ve yanılma veya anlamsız ara_tırmalar sonucunda ortaya çıkar. Professore kendine güvenmek ve deneylerinin parlak yeni bulu_lara yol açaca_ına inanmak zorundadır. Bu açıdan onun alı_malarının a_da_ sanatçılarının deneylerine benzedi_ini söyleyebiliriz.

FU. Professore toplumsal bilinç sahibi bir bilimadamı mıdır?

SG. Evet, Professore dünyanın daha bir yer olmasını ister. Bu karakteri yaratırken a_ımızda bilimin önemini, bilimin dünya üzerindeki hakimiyetini ve toplumun bilime olan sonsuz güvenini sorgulamak istedim. Bilim ve teknoloji dünyayı kurtarabilecek mi yoksa dünyanın yok olmasına mı sebep olacak?

FU. Professore bilinç kavramına nasıl yakla_ıyor? Bilinç insanlık ile mi evrilmi_tir yoksa her _eyin bir parçası oldu_u bir olgu mudur?

SG. Professore'nin ilk deneylerinden biri, bitkilerin seslerini kaydetmek ve _ifrelerini çözmek oldu. Bkz. _leri ileti_im teknikleri – Susadıysan söyle 2007/8. Professore bilincin insan boyutunun ötesinde de var olabilece_ine inanıyor.

FU. Professore daha önce bir hastane ortamında sergiledi mi?

SG. Hayır, fakat ben böyle bir ortamda sergilenmesinden mutluluk duyuyorum, çünkü bu sergi hastanede, gerçek profesörler de dahil olmak üzere, geni_ bir kitle tarafından

izlenebilecek. Foto_rafların bazıları bir psikiatrik hastanede çekildi_inden, hastane ortamının bu sergi için çok uygun oldu_unu dü_ünüyorum.

FU. Professore'nin giri_imlerinin altında yatan itkiler nelerdir?

SG. Professore'nin giri_imleri farklı a_amalarda gerçekleş_tti. _lk dizi, asırlık a_açlarla Professore'nin etkile_iminden oluşuyor. Professore'yi laboratuvarından çıkarmak ve do_aya salmak istedim. Bu foto_raflarda farklı _ekilde ya_lanan iki canlı tür yer alıyor (a_aç ve Professore). Daha sonraki toplumsal etkile_im çalı_malarının birincisinde İstanbul'daki eczane dizileri var. Tüm eczanelerde, eczacının duvarında asılı duran diplomasındaki gençlik foto_rafları özellikle dikkatimi çekti. Bu foto_raflarla eczacının _imdiki fiziki görüntüsünü kar_ıla_tırmak beni çok etkiledi. Onların yanında Professore'nin foto_rafını çekmek, bana göre, görüntüye müdahale ederek gerçekli_ini yeniden oluş_turmayı amaçlayan bir deney oldu. Ben Professore'nin foto_raflarını farklı ortamlarda, bazen bir kahvede veya kiraathanede, hiç tanımadı_ı insanlarla birlikte çektim. Professore kahvenin orta yerinde bir masanın üzerine aletlerini yerle_tirerek bir deney gerçekle_tirirken, saygın, e_itimli ve otoriter bir görüntü oluş_turuyordu. Ben de etrafındaki insanların ona ne _ekilde tepki verece_ini merak ettim.

FU. Professore ara_tırmalarını nasıl gerçekle_tiriyor, ne arıyor ve ne buluyor?

SG. Ben Professore'yi o anın insanı olarak algılıyorum. Professore insanlı_ın kar_ıla_tı_ı tüm sorunlara bir cevabı veya çözümlü olan bir adam. Ama asıl nokta _u: Acaba ona güvenebilir miyiz?

FU. Professore hem gerçek hem de eksantrik niteliklere sahip bir adam. Görünümü ve kullandığı aletlere olan ba_lılı_ı insana güven sağlıyor. Bu güven bilimsel ara_tırmalarında di_er insanları kullanmasından da kaynaklanıyor olabilir mi ?

SG. Evet ben de ba_ından beri insanların bu karaktere nasıl tepki vereceklerini merak ettim. Professore'nin sıradı_ı ile banal arasında yer alan yelpazede gerçekle_tirdi_i tüm ara_tırmalarına saygıyla yakla_ması, onlara inandırıcılık katıyor. Ara_tırmalarında insanları kullanmasının do_urabilece_i etik sorunlar Professore'ye daha da tartı_malı bir kimlik kazandırıyor.

FU. Professore sürrealist/gerçeküstücü sanatçılardan etkilenmi_midir?

SG. Bu çalı_maların stilinde Dada ve Sürrealist akımlarla ortak noktalar var: Professore modern dünyanın anlamsızlı_ına inandı_ı için alay konusu olabilir: Marchel Duchamp'ın foto_raflarının bir dönem Rose Sélavy takma adı altında Man Ray tarafından çekildi_ini biliyoruz. Ben herhangi özel bir imada bulunmuyorum. Professore'nin retro stili ve siyah-beyaz monokrom foto_rafları, belli bir tarihi dönemle ba_lantı kurulmasına yol açabilir, fakat burada sürrealist sanatçılarda oldu_u gibi bir manifesto söz konusu de_il.

Ben Jerzy Kosinski'nin, Being There "Orada Olmak" adlı kitabındaki kahraman Chancey Gardener'i referans olarak kullanmak istedim. Bu romanda, hayatında bahçesinin dı_ına çıkmamı_ olan saf bir bahçıvanın, dahi oldu_u sanılarak, ba_kana

danı_manlık görevine getirilmesi anlatılır.

FU. Kosinski, benim de eserlerini okurken gizli haz aldım ama aynı zamanda kitaplarındaki acımasızlıkla beni deh_ete dü_üren bir yazar. Professore'nin de böyle gizli hazları var mı?

SG. Evet canlılar üzerinde yaptı_ı deneylerde böyle bir durum söz konusu. Aslında deneklerine uyguladı_ı yöntemlerden dolayı suçluluk duymasına ra_men, elde etti_i sonuçlardan çok keyif alıyor. Fakat _unu da söylememiz gerekiyor: Professore,'nin denekleri hiç bir zaman baskı altında kalmadı ve fiziksel zarara u_ratılmadı. Birlikte çalı_tı_ı gönüllülerin çok azında hafif travma olguları gözlemlendi fakat büyük bir ihtimalle bu hastalar zaten dengeli ki_iler de_ildi.

FU. _imdi bilim ve sanatın ili_kisi üzerine izlenimlerinizden bahsetmek istiyorum.

SG. Foto_rafçılık benim için küçük ya_tan beri dayanılmaz bir tutku olmu_tur. Foto_rafçılık aslında bir bilim dalıdır. 19ncu yüzyıl foto_rafçılı_ını ve kullanılan yöntemleri her zaman çekici ve gizemli bir ilgi alanı olarak de_erlendiririm. Professore dizilerinde, alternatif süreçler kullanarak görüntü üretmenin fiziksel ve kimyasal niteliklerini vurguladım. Bilim ve sanatı bir araya getirmek benim için do_al bir a_ama oldu. Professore dizilerinde bilim kitaplarında kolaylıkla rastlanacak foto_raflar üreterek, bilimin estetik niteliklerini ve bilime duydu_umuz güven konularını vurgulamak istedim.

FU. Professore'nin çalı_ma odasındaki resimler hem estetik açıdan hem de deneylerinde kullandı_ı ölçüm ve hesaplama yöntemleri açısından bana 19ncu yüzyılın ba_larını hatırlatıyor.

SG. Ben Professore'yi belli bir dönemle sınırlamak istemiyorum. Bana göre o gizemli ve eksantrik bir bilim adamı. Ça_da_ biri olabilece_i gibi, 1950'li yıllarda veya 19ncu yüzyılda ya_amı_ biri olabilir. Bu eseri bir zamanlar kaybolmu_ olan bir ar_ivin tekrar ke_fedilmesi _eklinde sunmak istedim.

FU. Dikkatimi çeken bir nokta d a, Professore'nin temaları ile (görünmez)izleyicileri arasında mesafenin belirginli_i. Sunum alanı özellikle Professore'nin kendisinin denek oldu_u durumlarda belirginle_iyor. Professore'nin rapid ego deflation (hızlı ego dü_ü_ü), behaviour modification (davranı_ de_i_imleri) ve assessing true potential (insanların gerçek potansiyelinin de_erlendirilmesi) ba_lıklı kapsamlı ara_tırmaları, modern toplumumuzu yansıttı_ı gibi insanlı_ın hayatta kalması ve evrenin anlamını kavrama gibi konularda da bir model olu_turuyor.

SG. Evet, bazı modelleri evrenseldir, di_erleri ise ça_ımıza has konuları irdeliyor. Bence bizim Professore gibi bizi uyandıracak ve yol gösterecek ki_ilere ihtiyacımız var. Belki de teknolojiye bu kadar a_rırlık vermeden insanlı_a olan inancımızı güçlendirecek farklı yöntemler bulabiliriz.

FU. Foto_rafçılı_ı bilim olarak nitelendirdi_imizde, dijital de_il de analog foto_raftan söz ediyoruz. Gümü_ partiküllerin ı_ıkla kar_ı kar_ıya geldi_inde birbirine ba_lanması ve

foto_raf çekerken zaman zaman kontrol dı_ı risklerle kar_ıla_ma olasılı_ı de_erlendirildi_inde, Professore'nin icatlarını foto_raflarını çekerek belgelemesi ilginç bir yöntem olu_turuyor. Acaba bunu, foto_rafları dergilerde ve sanat kitaplarında yayınlanan bilim adamlarının yolunu izlemek için mi yapıyor? Yoksa bu sizin kontrol altına alınamayan olgulara kar_ı duydu_unuz ilginin yansıması mı?

SG. Ben kameranın önünde geçirdi_im zamandan çok daha fazlasını karanlık odada geçiriyorum. Fotokimya çok hassas bir bilim dalıdır. Alternatif süreçlerle deneyler yapıyorum ve bazen spontane efektler kullanıyorum. Bu yöntem e_siz ve ilginç alanlara yol açıyor. Bilim dallarında bazen sonuçları de_erlendirmek için foto_raflar kullanılır. Sarkaç dizisini bu görü_ do_rultusunda hazırladım. Muybridge ve Edgerton'un çalı_malarında oldu_u gibi, zamanı ayarlanmı_ pozlar, kamerasız saptayamayaca_ımız sarkaç hareketlerini izlememizi sa_lıyor. Bir yerde foto_rafın kontrol altına alınamayanları içerdi_ini söyleyebiliriz.

FU. Sanırım zamanla unutulmu_ bir _eyi bulmak, ona mistik bir boyut kazandırıyor. Geçenlerde zengin bir i_ adamının satın aldı_ı eski bir evde tanınmamı_ bir _talyan ressamın çok sayıda tablosu bulundu. Bu eserler İtalyan Neo-Realist/Yeni-Gerçekçi döneme ait ve sanat tarihi açısından çok de_erli tablolar. Bazen günlük ya_amımızda kar_ıla_tı_ımız bu tür mucizeler bize tarih yazılımının ne kadar kırılgan oldu_unu gösteriyor.

SG. Evet, gerçekten de güzel bir taktik. Ben de evimi sattı_ımda, foto_raflarımdan bir kaç tanesini geride bırakmayı unutmamalıyım.

FU. E_er çok kaba bir kar_ıla_tırma yapacak olursak, "Alter-ego" (bir başka kendi) kavramı _ngiltere'de Türkiye'den daha yaygın bir alana sahip. Alter-ego kavramını, kimli_in açıklaması olarak konumluyorum, ve de kimli_in düzensiz do_asının bir ürünü. Her dakika ve her saniye de_i_ti_imiz bilgisini göz önüne alırsak, bu devinimi nasıl salt bir kendi ve bir ba_ka kendi ile sınırlayabiliriz?

SG. Bildi_im kadarıyla alter-ego nüfusu konusunda herhangi bir küresel istatistik yok. Kimli_imizin do_asının tutarsız oldu_u do_ru. Her ne kadar kendi kimli_imize inanmak istiyorsak da genellikle bu konuda kendimizi kandırıyoruz. Ki_ilik bölünmesi bozuklukları olan bazı insanlar, bir saniyeden di_erine de_i_en farklı kimliklere sahip olabilir. Her kimli_in algılama ve ortamla etkile_ım konularında izledi_i modeller farklıdır. Professore'ye gelince, ben onu bir aktör gibi istedi_im zaman kullanıyorum ama kendisini devre dı_ı bıraktı_ımda, acaba hala ortalıkla dola_maya devam ediyor mu? International Professore,2009 isimli i_imde, Professore'yi beyaz gömle_iyle do_ada dola_ırken görüyoruz. Bu foto_rafların psikiatrik hastanelerin bahçelerinde çekilmi_ olması Professore'nin doktor mu ya da hasta mı oldu_u konusunda sorulara yol açıyor.

FU. Alter-ego kar_ıla_tırması yaptı_ımda, Türkiye'de alter-ego kavramı ile çalı_an sanatçı sayısının _ngiltere'deki sanatçılara oranla daha az oldu_unu vurgulamak istemi_tim. Tabii bir de görünmeyen, saklı tutulan alter-egolar olabilir. Önemli bir nokta daha var ki, _ngiltere'de kimli_in fenomonolojisi alanında derin çalı_malar ve sanatçıların ba_ka benlikleri ile ürettikleri eserler ve tartı_malar oldukça yaygın.

SG. Evet ama Professore'nin Taksim'de do_du_unu unutmayalım.

FU. Alter ego'nun, izin verildi_i takdirde, bir çalı_mayı veya projeyi yönlendirmesi ilgimi çekiyor. Bir anlamda, kimliğin yeniden önemsenmesi, benim biricikle_tirilmesi söz konusu ve tabii ki gerçekleşmesi.

SG. Yani kurgu, olaydan daha gerçek bir boyut kazanıyor.

FU. Ba_ka alter egolarınız da var mı ?

SG. Bir tane yeterli de_il mi ?

FU. Dürüst olmak gerekirse ben bu konuda sorun ya_ıyorum. Bana göre kimlik denizde kayarak yer de_i_tiren bir denizanası gibi sürekli hareket halindedir. Denizanasının sudaki hareketleri, deniz suyunu önce emdikten sonra bedeninden dı_arı atmasıyla olu_an basınç farkından kaynaklanır. Bana göre, kimlik sürekli olarak denizanasının bedenine girip çıkan su gibidir. Denizanasının emdi_i su tam olarak bo_altılmaz ve sürekli olarak olu_an yo_unluk ve basınç farklılıklarının sonucunda, bazı su molekülleri bedenin içinde daha uzun süre kalabilir.

Bu sebepten dolayı bir tek alter ego, geni_leme ve ara_tırma kanalı olarak yetersiz kalabilir. Bu konudaki dü_ünceleriniz nedir?

SG. Denizanası ilginç bir benzetme. Kimli_imizin akı_kan oldu_unu kabul ediyorum ama bir de çocuklu_umuzda olu_an çekirdek kimli_imiz var. Professore yo_un ilgi talep eden bir karakter oldu_undan, ben bir tek alter egonun yeterli oldu_unu dü_ünüyorum.

Alter egoyla ilgili üç farklı görü_üm var. Birincisi, sanatsal amaçlarla olu_turdu_um ve Freud'yen anlamda gerçek bir alter ego olmayan sevgili Professore'miz. _kincisi bazen istemedi_imiz halde ve bize ra_men kimli_imize yerle_en alter ego. Üçüncüsü ise asıl kimli_imizin üzerine yerle_en ve onu bastıran alter ego. Hitchcock'un klasik filmi Psycho'yu hatırlarsınız, orada ba_roldeki kahraman, annesinin alter egosunun etkisi altında kalarak bir cinayet i_liyor. Bu yüzden tek bir alter ego'nun yeterli oldu_una inanıyorum.

FU. Professore sanatsal yaratıcılı_ınıza nasıl katkıda bulunuyor?

SG. Benim çalı_malarımın ana teması kimliktir. Ben, alter ego'nun olu_turdu_u farklı bir kimlikle i_birli_i yapmak istedim. Bu yöntem bana de_i_ik bir bakı_ açısı kazandırdı. Professore farklı bir dünyanın kapılarını açtı ve bir resmin içinde ba_ka bir resim olu_turarak kimlik temasını geli_tirmemi sa_ladı.

FU. Bu gerçekten de etkileyici bir bakı_ açısı. (kuramsal anlamda Levinas'tan ziyade Deleuze'ü uretiyor). Resmin içindeki resim derken bir sonsuzluğu mu i_aretliyorsunuz?

SG. Evet çünkü ortaya _u soru çıkıyor: gerçek olan kimlik hangisidir, sanatçı mı Professore mi? Biri di_eri olmadan mevcut olabilir mi? Bu konuyu biraz _u soruya

benzetebiliriz; sahibi mi köpe_ini gezdirir yoksa köpek mi sahibini gezdirir?

FU. Di_er i_leriniz hakkında da biraz bilgi verebilir misiniz?

SG. _u anda monokrom ya_lı boya tablolar üzerinde çalı_maktayım. Ayrıca kimlik teması üzerine appropriation (kendini yeniden benzerinde üretme) metotlarını ara_tırıyorum.

FU. _nternet sayfanızda foto_raf baskısıyla ilgili yeni teknikler geli_tirdi_inizden söz ediyorsunuz. Bu yeni teknikler hakkında bilgi verebilir misiniz?

SG. Evet, Graffite baskı olarak adlandırılan yeni bir baskı yöntemi icat ettim. Kullandı_ım formül grafit tozu ile gomarabik/akasya sakızı içeriyor. Bu tekni_i büyük boyutlu foto_rafları tahta panellere veya ka_it üzerine do_rudan basmak için kullanıyorum. Süreç uzun zaman alıyor ama elde edilen sonuç çok özel ve karakalemle yapılan bir çizimi andırıyor.